

Základy teorie práva

Pojem právo

- Právo je soubor předpisů, podle kterých se organizuje a řídí život lidské společnosti.
- Právní předpisy závazně určují, jak se **členové organizované společnosti mají chovat**, aby byl **soulad** v jejich vzájemných vztazích.

Dvojitý význam práva

1. **Objektivní** (abstraktní) **právo** = právní předpisy (zákony, vládní nařízení, vyhlášky): upravují společenské vztahy (nároky a povinnosti)
 - právní vztahy (kupní smlouva, pracovní poměr, manželství)
2. **Subjektivní** (konkrétní) **právo** = nárok účastníka právního vztahu

Vývoj práva - zvykové, obyčejové právo – zejm. trestní právo

- písemně zapsané právo

Přirozené právo

- 17stol., představa pro všechny obecně platných práv
- vliv na koncepci lidských práv a svobod

Pozitivní právo

- Právo: to, na čem se lidé dohodnou

Právní řád

= **souhrn všech právních předpisů ve státě**

- stupňovitě uspořádán: sestupná **teorie** právního řádu určuje právní sílu právních předpisů

- tvoří jednotný myšlenkový a logicky uspořádaný celek > právní předpisy spolu souvisejí, navazují na sebe, nesmějí mezi nimi být rozpory (kontrolní fce Ústavního soudu)
- je dynamický, tj. vyvíjí se
- jeho dodržování je nesnadné: příliš obsáhlý, složitý a nepřehledný a často se mění
- Cílem je **znát základní ustanovení**, umět se **orientovat v právních předpisech**

Právní norma

- základní jednotka právního řádu, skládají se v **právní předpisy**
- **závazné pravidlo chování**, vydané příslušným státním orgánem v předepsané formě
- dodržování je **vynutitelné** státní mocí
- její *adresát* je povinen něco činit (platit nájemné) nebo se něčeho zdržet (trestných činů) podle hypotetického schématu: podmínka (A) – důsledek (B) – sankce (C)

Př: „Jestliže někdo uzavře kupní smlouvu (A), je povinen převzít koupenou věc a zaplatit kupní cenu (B). Pokud tak neučiní, hrozí mu sankce (C)“

Sankce

- dvojitá funkce a) **preventivní** b) **represivní**

Právní předpisy

- Tvorba právních předpisů = **legislativa**
- Neznalost pr. předpisů nikoho neomlouvá
 - **Sbírka zákonů České republiky** - veřejně přístupná (ústava, ústavní zákony, zákony, zákonná opatření, důležité vyhlášky, mezinárodní smlouvy, další – např. nálezy Ústavního soudu)
 - Věstníky ministerstev: méně důležité prováděcí předpisy

Citace: *název, číslo, datum vydání, státní orgán*, který předpis vydává

Př: Ústava České republiky, ze dne 16. prosince 1992, ústavní zákon č. 1/1993 Sb.

Př: Zákon o silniční dopravě č.111/1994 Sb

! Do sbírky zákonů České republiky mohou občané nahlížet a pořizovat si z ní výpisy u státních orgánů, např. u obecních úřadů.

Platnost, účinnost a působnost právních předpisů

Platnost = předpis byl vytvořen předepsaným způsobem příslušným státním orgánem a stal se součástí právního řádu

Účinnost= povinnost předpisem se řídit (doba od platnosti do účinnosti – *vacatio legis*)

Působnost a) osobní = okruh osob, na které se předpis vztahuje (všeobecná, omezená)

b) územní= prostor, v němž se předpis uplatňuje (stát, obec)

c) věcná = vymezuje, kterých záležitostí se předpis týká

d) časová = účinnost

Právní vztahy

= společenské vztahy upravené právními normami

- **fyzické osoby, právnické osoby**

Fyzické osoby

- dvojí právní způsobilost

1. **právní subjektivita** = způsobilost k právům a povinnostem. Vzniká narozením a zaniká úmrtím/prohlášením za mrtvého (právní subj. má i počaté dítě *nasciturus*, narodí-li se živé)

2. **způsobilost k právním úkonům**

- umožňuje zakládat, měnit a rušit právní vztahy

- v plném rozsahu vzniká až zletilostí, nezletilí jsou

způsobilí pouze k právním úkonům přiměřeným

rozumové vyspělosti odpovídající jejich věku (např.

kupní smlouvy o drobných nákupech)

- existuje možnost zbavit způsobilosti k právním úkonům

Právnické osoby

- uměle vytvořené subjekty

- Podnikatelské (s.r.o., a.s.), neziskové: spolky, organizace kulturní, sportovní, zájmové, charitativní

- Korporace, majetková společenství

vznik dvou nebo více právnických osob = **sdružení**

Při právních úkonech jsou pr. os. **zastupovány osobami fyzickými**

! Právnickou osobou je i **stát** i veřejnoprávní korporace (obce i jiné samosprávné územní celky)

Systém práva

= obsahové uspořádání práva do **právních odvětví**

- liší se od formálně uspořádání právního řádu > rozlišení *formálních* a *materiálních* pramenů práva

- slouží především ke studijním účelům

Př: zákon o platu > pracovní právo

- **Přehled nejdůležitějších právních odvětví:**

- Právo veřejné: Ústavní právo, Správní právo, Trestní, Soudní právo

- Právo soukromé: Občanské právo, Obchodní právo, Pracovní právo, Rodinné právo, Finanční právo

Právo veřejné / soukromé

- chrání zájem celé společnosti / jednotlivců
- nadřazenost státu nad dalšími účastníky / rovnost účastníků
- *veřejné právo*: např. právo *ústavní, správní, trestní*
- *soukromé právo*: např. právo *občanské, obchodní, rodinné, pracovní*

Listina základních práv a svobod

- Deklarace (prohlášení) základních lidských práv a svobod
- Od **16. prosince 1992** součást ústavního pořádku ČR, **2/1993 Sb**

Struktura:

- Preambule
- 6 hlav (44 článků)
 - I. Obecná ustanovení
 - II. Lidská práva a svobody
 - III. Práva národnostních menšin
 - IV. Hospodářská, sociální a kulturní práva
 - V. Právo na soudní ochranu
 - VI. Společná ustanovení
 - Základní lidská práva jsou v Listině označena jako *nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné, nezrušitelné*
 - chápána jako **přírozená**
 - Některá práva jsou přiznána všem, některá jen občanům
 - Listina **zavazuje**: primárně **stát** a orgány veřejné moci, sekundárně ostatní
 - Výkladem je pověřen **Ústavní soud**

Ústava ČR

- 1. 1. 1993 nabyla účinnosti Ústava ČR
- Návrh přijat **Českou národní radou 16. prosince 1992** (172 hlasů pro)
- Vyhlášena jako ústavní zákon ČNR č. 1 /1993 Sb.

Charakteristika

- Psaná
- Rigidní (3/5 většina hlasů ke změně)
- Republikánská (čl. 54)
- Demokratická: ČR jako svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát (čl. 1)

Struktura Ústavy ČR

- Preambule
- 8 hlav (113 článků)
 - Základní ustanovení
 - Moc zákonodárná
 - Moc výkonná
 - Moc soudní
 - Nejvyšší kontrolní úřad (NKÚ)
 - Česká národní banka (ČNB)
 - Územní samospráva
 - Přejícná a závěrečná ustanovení

Preambule:

My, občané České republiky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku,prostřednictvím svých svobodně zvolených zástupců přijímáme tuto Ústavu České republiky.